

uddannelse

Humanistiske kandidater og arbejdsmarkedet

Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling

Rapport fra en uafhængig
arbejdsgruppe

Humanistiske kandidater og
arbejdsmarkedet

Rapport fra en uafhængig
arbejdsgruppe om de
humanistiske
universitetsuddannelser og
fremtidens arbejdsmarked

Udgivet af:
Videnskabsministeriet

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling
Bredgade 43
1260 København K

Telefon: 3392 9700
Fax: 3332 3501

Publikationen kan hentes på
Videnskabsministeriets
hjemmeside:
<http://www.vtu.dk>
ISBN (internet): 87-91469-70-8

Tryk:
Grefte Tryk A/S
Oplag: 800
ISBN: 87-91469-69-4

>

Humanistiske kandidater og arbejdsmarkedet

Rapport fra en uafhængig
arbejdsgruppe om de humanistiske
universitetsuddannelser og fremtidens
arbejdsmarked

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling
Marts 2005

Forord		5
Indledning		9
Resumé af anbefalinger		13
1.	Faglig professionalisering på de humanistiske uddannelser	15
	Selvforståelser der spænder ben	15
	Professionelle praksiskompetencer	16
	Arbejdsgruppen anbefaler	17
2.	Tilrettelæggelse af studier og studieforløb	19
	Uhensigtsmæssig studietilrettelæggelse	19
	Udvikling er også afvikling	20
	Tekniske hindringer for fleksibilitet	20
	Arbejdsgruppen anbefaler	22
3.	Fra uddannelse til arbejdsmarked	25
	Barrierer for ansættelse	25
	Fra tilskud til indskud	26
	Arbejdsgruppen anbefaler	28
4.	Bilag	29
	Bilag 1 Humanistiske kandidater beskæftiget i det private erhvervsliv	29
	Bilag 2 Humanistiske kandidaters dimittendledighed	31
	Bilag 3 Behovet for humanistiske kandidater i ungdomsuddannelserne	32
	Bilag 4 Tilgang af studerende til de humanistiske uddannelser	34
	Bilag 5 Humanistiske bachelorer og kandidaters arbejdsmarkeds mønstre	36
	Bilag 6 De humanistiske kandidaters ledighed	38
	Bilag 7 Kommissorium for arbejdsgruppen om de humanistiske universitetsuddannelser og fremtidens arbejdsmarked	39

Arbejdsmarkedet for humanistiske kandidater har forandret sig bemærkelsesværdigt inden for det seneste årti. Tidligere blev en humanistisk kandidat som regel ansat på et gymnasium eller en højere læreanstalt; i dag søger et stadigt stigende antal humanistiske kandidater mod det private arbejdsmarked, hvor de finder ansættelse i erhvervsvirksomheder og organisationer. Antallet af privat ansatte magistre er vokset med over 5.000 personer fra 1992 til 2001, svarende til en vækst på cirka 100 procent (bilag 1).

Denne stigning er et klart udtryk for, at der er behov for de humanistiske kandidaters kompetencer uden for deres traditionelle ansættelsesområder, ikke mindst inden for det private erhvervsliv. Men overgangen fra de humanistiske uddannelser til dette "nye" arbejdsmarked foregår ikke uden problemer. Både den enkelte arbejdsgiver og den enkelte kandidat kan have svært ved at forestille sig, hvordan en uddannelse i for eksempel Filmvidenskab eller Etnologi vil kunne kvalificere til en bestemt arbejdsfunktion – og måske endda på sigt blive uundværlig for virksomheden. Under arbejdet med denne rapport udtalte en arbejdsgiver inden for det private arbejdsmarked, at de humanistiske kandidater "ganske enkelt ikke var på radaren" inden for hans branche. Og omvendt er der stadig mange humanistiske studerende, der udelukkende har deres professionelle radar rettet mod undervisningssektoren. Overgangsproblemer af den slags er en vigtig del af forklaringen på de humanistiske kandidaters høje arbejdsløshedstal, der netop hovedsagelig skyldes en meget stor startledighed i det første år efter endt uddannelse (bilag 2). Der skal åbenbart stadig en hel del radarjustering til, hvis den nyuddannede humanistiske kandidat skal finde et job, der ikke går ud på at undervise nogen.

Denne rapport har derfor valgt at fokusere på overgangen fra de humanistiske uddannelser til det offentlige og private arbejdsmarked *uden for* undervisningssektoren. Valget indebærer en række fravalg. Rapporten vil se bort fra gymnasieskolen og de videregående uddannelser, selvom de

stadig aftager en stor del af de humanistiske kandidater, og selvom denne del formentlig vil forblive stabil i de kommende år takket være det omfattende generationsskifte i gymnasieskolen (bilag 3). Rapporten vil ligeledes se bort fra kandidaterne fra de erhvervsproglige uddannelser, der ikke har haft de samme problemer i overgangen til det private arbejdsmarked. Også den humanistiske forskning har vi valgt at se bort fra i denne sammenhæng – vel vidende, at på langt sigt vil den humanistiske forsknings karakter, orientering og arbejdsformer være afgørende for de humanistiske kandidaters muligheder på arbejdsmarkedet.

Når arbejdsgruppen har valgt at fokusere på overgangen fra de humanistiske uddannelser til arbejdsmarkedet uden for undervisningssektoren, er det fordi den ser den seneste tids bemærkelsesværdige forandring af humanistiske kandidaters ansættelsesmønster som en historisk chance. Ikke blot en chance for de humanistiske uddannelser, men også en chance for arbejdsmarkedet. En moderne, globaliseret økonomi kan ikke trives uden de humanistisk uddannedes kompetencer – og den har ikke råd til at lade diverse praktiske og identitetsmæssige problemer blokere for, at erhvervslivet får, hvad det har brug for.

Alle rapportens anbefalinger sigter således imod at lette denne overgang. Det er ikke gjort ved, at de studerende på humanistiske fag erstatter nogle enkelte traditionelle fagelementer med enkeltkurser i for eksempel kommunikation eller erhvervsøkonomi. Det er ambitiøse og dybtgående humanistiske uddannelser, der er brug for på arbejdsmarkedet, ikke en udvandet og "erhvervsrettet" udgave af dem. Hvis de humanistiske kompetencer skal bringes i spil på arbejdsmarkedet, kræver det en mere grundlæggende besindelse på de humanistiske uddannelsers opbygning og identitet.

Humanistiske kandidater, der finder ansættelse uden for undervisningssektoren, bør ikke længere anskues som et heldigt biprodukt i produktionen af gymnasielærere. Uddannelserne bør

>

tværtimod tilrettelægges, så de kan producere kvalificerede kandidater til flere ligebyrdige aftagere, og det vil sige *både* til undervisningssektoren og til det øvrige arbejdsmarked.

Februar 2005

*Arbejdsgruppen om de humanistiske universitetsuddannelser og
fremtidens arbejdsmarked*

Morten Hesseldahl, administrerende direktør, Bonnier

Forlagene A/S, formand

Hans Edvard Nørregård-Nielsen, direktør, Ny Carlsbergfondet

Karen M. Lauridsen, prorektor, Handelshøjskolen i Århus

Anne Marie Skov, kommunikationsdirektør, Carlsberg A/S

Morten Kyndrup, professor, Aarhus Universitet

Isak Winkel Holm, lektor, Københavns Universitet

Per Øhrgaard, professor, Handelshøjskolen i København

Sekretariatet i Ministeriet for Videnskab, Teknologi og

Udvikling

Gitte Duemose, fuldmægtig

Bo Wiberg, fuldmægtig

>

Globaliseringen medfører dybtgående ændringer, ikke bare af humanisternes arbejdsmarked, men af arbejdsmarkedet generelt. Arbejdsmarkedet er under hastig forandring. Globaliseringen medfører behov for en række nye kompetencer i forhold til dem, der hidtil har været de mest efterspurgte. Hjemtagning og sortering af viden er centrale aktiviteter i virksomheders forretningsprocesser. Sproglige og interkulturelle kompetencer bliver i stigende grad efterspurgt i den internationaliserede forretningsproces, da de forskellige dele af værdiskabelsen kan ske mange steder i verden.

Den teknologiske udvikling og visionerne om fremtidens højteknologiske samfund kan ikke realiseres med teknologiske kompetencer alene. For at en sådan vision kan realiseres, er det nødvendigt at kombinere teknisk og naturvidenskabelig kundskab med kommercielle, sproglige og kulturelle kompetencer.

Virksomheder og organisationer er i langt højere grad end tidligere aktive medspillere i samfundslivet; informationsudveksling og netværksdannelser med deres interessenter spiller en stadig vigtigere rolle. Internt i virksomhederne nedbrydes hierarkier. Fokus på struktur afløses af en stigende interesse for kommunikation og kultur.

Endelig er oplevelsesindustrien fra sport og massemedier over design til kunst og kultur i dag en vigtig økonomisk aktivitet, der nationalt eksporterer for halvanden gang landbrugs-eksportens værdi. Globalt er den den hurtigst voksende sektor overhovedet. Netop denne industri er afgørende afhængig af humanistiske kandidaters faglige kompetencer. Det er således en misforståelse at tro, at humanistisk forskning og uddannelse kun er med til at bruge af det samfundsmæssige overskud. Humanistisk forskning og uddannelse er – og vil i morgendagens topdesignede informations- og mediesamfund i stigende grad være – nødvendig for skabelsen af dette overskud.

Universiteterne er opmærksomme på disse forhold, og humanistiske uddannelser gennemgår i disse år betydelige

forandringer med henblik på at forberede de studerende på en karriere uden for den traditionelle forsknings- og uddannelsessektor. Men denne omstillingsproces kræver som nævnt en genovervejelse af de humanistiske uddannelsers opbygning og identitet, og ikke mindst en fornyet overvejelse af, hvordan man skal forstå humanistiske kompetencer, og hvordan man ikke skal forstå dem.

Humanistiske videnskaber beskæftiger sig med betydning i alle dens former – i tekst, lyd, billede og rum. Kandidater med humanistiske universitetsuddannelser har derfor viden om betydningens natur, dens historie og dens rolle fra samfundenes makroniveau til konkrete kommunikative situationer i en organisation eller i dagliglivet.

I forlængelse af den generelle betydningskompetence har humanistiske kandidater en eller flere specielle kompetencer knyttet til det fag, de har studeret. Det kan være kompetence i et fremmedsprog kombineret med indsigt i kultur og tradition der, hvor dette sprog tales. Det kan være kompetence inden for teksters eller billeders særlige virkemidler (litteratur-, kunst- eller medievidenskab). Det kan være kompetence i at forstå betydningsdannelsen i mødet mellem forskellige kulturer eller historiske forhold (etnografi, historie). Og det kan være kombinationer af disse kompetencer til sammenlignende analyser.

Humanioras genstandsområde forandres i lyset af den teknologiske udvikling med inddragelsen af nye interessefelter. Inden for det sprogteknologiske område studeres computerbaseret manipulation og automatisering af sprog og betydningsdannelse, og med kognitionsforskningens neurobiologiske tilgang til betydningsdannelse opstår grænseflader til naturvidenskab.

Betydning indbefatter værdier, og de humanistiske videnskaber beskæftiger sig derfor også med spørgsmål om, hvad vi som individer eller som samfund anser for at være

værdifuldt og hvorfor. Det har kunnet forlede nogle – herunder humanistisk uddannede – til at tro, at humanistiske kandidater har en privilegeret adgang til sådanne menneskelige værdier. Som om man på en eller anden måde blev særlig human eller etisk af at studere et humanistisk fag, eller som om arbejdsmarkedet havde behov for en slags tilskud af "menneskelighed". Det er en misforståelse. Når humanistiske kandidater er attraktive for arbejdsmarkedet, er det i kraft af deres faglige indsigt i, hvordan værdier dannes, og hvordan kulturelle betydninger fungerer og cirkulerer. Ikke fordi de som personer har et ejerforhold til disse værdier.

Den humanistiske kandidats kompetencer klassificeres ofte som bløde i modsætning til for eksempel hård naturvidenskabelig eller økonomisk viden. Men det er blot en anden udgave af den ovennævnte misforståelse. På det moderne arbejdsmarked har humanistiske kompetencer lige så kontante og "hårde" konsekvenser for den enkelte virksomhed som ikke-humanistiske kompetencer. Der står ingen "bløde" jobs og venter på de humanistiske kandidater; de er henvist til at spille på samme bane som alle andre på arbejdsmarkedet. Sagt på en anden måde er det ikke bare de humanistiske uddannelsers opgave at uddanne undervisere og forskere, men også at ruste deres kandidater til at klare sig på dette arbejdsmarked.

>

Resumé af anbefalinger

Arbejdsgruppen anbefaler,

- 1 at der på de humanistiske uddannelser sættes øget fokus på at udvikle de studerendes færdigheder i at indgå i projektorienterede forløb;
- 2 at der på uddannelserne fokuseres på at udvikle de studerendes evne til at give og modtage feedback;
- 3 at der sættes fokus på at træne de studerendes mundtlige og skriftlige fremstillingsevne;
- 4 at der på uddannelserne lægges vægt på at udvikle en professionel etik;
- 5 at universiteterne tilrettelægger alle undervisningstilbud under streng hensyntagen til faglig progression;
- 6 at universiteterne sætter særligt fokus på det tredje studieår i forbindelse med studieprogression og fleksibilitetsforbedringer;
- 7 at den samlede vifte af humanistiske fag gennemgås nøje, både lokalt og nationalt;
- 8 at der ændres ved de økonomiske og strukturelle forhold, herunder ressourcefordelingsmetoder og institutionsstrukturer, der besværliggør udviklingen af en tidssvarende fagstruktur med fleksible kombinationsmuligheder, både kombinationen af forskellige humanistiske uddannelser og af humanistiske og ikke-humanistiske uddannelser;
- 9 at regeringen opretter en trainee-ordning for humanistiske kandidater i samarbejde med arbejdsmarkedets parter og uddannelsesinstitutioner;
- 10 at private og offentlige virksomheder under denne ordning etablerer uddannelsesstillinger rettet mod færdiguddannede kandidater;
- 11 at der – gerne med inddragelse af relevante virksomheder – etableres kortvarige tillægsuddannelser inden for for eksempel reklamebranchen, forlagsbranchen eller andre erhvervsområder, hvor humanistiske kandidater finder ansættelse.

>

1. Faglig professionalisering på de humanistiske uddannelser

>

Den humanistiske kandidats særlige kompetenceområde er knyttet til studiet af betydning i alle dens former. For at disse kompetencer kan komme til at spille en frugtbar rolle på arbejdsmarkedet, må de imidlertid suppleres med en række praksiskompetencer, herunder professionel etik og ansvarlighed. Ud over at træne de studerende i at bearbejde og fortolke betydning, bør de humanistiske uddannelser derfor også sigte imod at gøre de studerende fortrolige med de arbejdsformer og arbejdsredskaber, der karakteriserer det moderne arbejdsmarked. Der er intet modsætningsforhold mellem tilegnelse af arbejdsmetoder, der kendetegner det moderne arbejdsliv, og et professionelt studieforløb. Tværtimod.

Selvforståelser der spænder ben

I det omfang, der ikke oparbejdes brugbare praksiskompetencer på de humanistiske uddannelser, ligger årsagerne ofte i fagenes selvforståelse og faglige identitet. Vi skal her kort skitsere tre uhensigtsmæssige selvforståelser, der spænder ben for, at de humanistiske uddannelser kan lade sig inspirere af – og træne de studerende til – omverdenens arbejdsformer og arbejdsredskaber.

Det er for det første et problem, hvis de humanistiske uddannelser forstår sig selv som noget, der adskiller sig radikalt fra verden udenfor. Ud fra dette perspektiv er det intellektuelle arbejde, der finder sted inden for uddannelsernes såkaldte elfenbenstårn, væsensforskelligt fra eller måske ligefrem hævet over de mere funktionsorienterede og praktiske sammenhænge på arbejdsmarkedet. Hvis man ser sådan på det, har man ingen som helst motiver til at lade sig inspirere af de arbejdsformer, der findes på det moderne arbejdsmarked, og da slet ikke til at træne de studerende i at benytte dem. Evnen til selvstændigt at kunne analysere kulturelle betydninger er en af den humanistiske kandidats vigtigste kompetencer. Problemet opstår, hvis denne kritiske refleksion ikke bliver forbundet med en konkret viden om de funktionelle sammenhænge i den omgivende verden – og med en grundlæggende evne til at indgå i konkrete arbejds-sammenhænge.

Det er for det andet et problem, at visse humanistiske studerende synes at opfatte deres uddannelser som en slags kulturtilbud. Og opfatter deres universitetsinstitut som en del af den kulturelle oplevelsesindustri side om side med for eksempel kunstmuseer og teatre. Ifølge denne selvforståelse bliver den studerendes personlige selvudviklingsprojekt det centrale i hans eller hendes arbejde. Den studerendes personlige projekt er naturligvis en afgørende drivkraft i et godt humanistisk uddannelsesforløb: det er netop dette engagement, der gør det til en dannelsesproces og ikke blot en indlæring af objektiv viden. Problemet opstår, hvis den personlige selvudvikling er den eneste drivkraft, for da vil den studerende udelukkende være forpligtet over for sit eget projekt – og ikke over for konkrete medstuderende, arbejdsprocesser og tidsfrister. Man besøger et kunstmuseum, når man har lyst, men et velfungerende universitet er en mere forpligtende institution.

Det er for det tredje et problem, at humanistiske studerende i nogle tilfælde opfatter deres uddannelsesforløb som en skolegang af samme type som den, de kender fra grundskole og gymnasium. Ord som "elever" og "lektier" er begyndt at dukke op på de videregående uddannelser, og på ingen måde kun på de humanistiske uddannelser. En sådan skolegørelse modarbejder nogle af de vigtigste kompetencer, som de humanistiske uddannelser skal udstyre de studerende med, nemlig evnen til at arbejde selvstændigt og kreativt med betydninger. Eftersom universiteterne får bevillinger efter antallet af studenterårsværk, som universiteterne producerer, kan dette problem forværres af, at det altid vil være billigere at producere studenterårsværk, hvis de studerende opfører sig som pligtopfyldende skoleelever og ikke som selvstændigt tænkende mennesker.

Professionelle praksiskompetencer

Arbejdsgruppen vil anbefale uddannelsesinstitutionerne at tilrettelægge studierne, så de i højere grad sætter de studerende i stand til at begå sig på det moderne arbejdsmarked. I mange tilfælde får de humanistiske studerende opbygget deres professionelle praksiskompetencer på deres erhvervsarbejde ved

siden af studiet. Der er imidlertid ingen sikkerhed for, at arbejdsformerne i den slags studiejobs er relevante for de jobfunktioner, hvori de færdiguddannede kandidater skal anvende deres humanistiske kompetencer.

Det er en oplagt fristelse at ville træne de studerendes faglige ansvarlighed og professionelle etik ved at indføre flere og mere forpligtende eksamener. Men man kan ikke forberede de studerende til det moderne arbejdsmarkeds netværksstrukturer og selvstyrende teams ved hjælp af frygtindgydende eksamener og lærerautoritet. Arbejdsgruppen vil i stedet anbefale at forskyde fokus (og i et vist omfang også økonomiske ressourcer) fra de afsluttende eksamener til de konkrete arbejdsformer på de enkelte hold. Det er afgørende, at de faglige sammenhænge, som den studerende indgår i i løbet af semestret, er tænkt igennem ud fra de praksiskompetencer, som den studerende skal erhverve sig.

En lang række af landets humanistiske uddannelser er for tiden i fuld gang med at formulere de kompetencer, som opnås i løbet af studieforløbet, og som har relevans på arbejdsmarkedet. Det er imidlertid ikke nok udelukkende at omformulere eksamensfordringer i kompetencetermer – også fagenes arbejdsformer og professionelle kultur må tænkes igennem ud fra sådanne kompetenceovervejelser.

Arbejdsgruppen anbefaler,

- > at der på uddannelserne sættes fokus på **arbejde i projektgrupper**. Arbejde i teams og på tværs af faggrænser er i dag normen mere end undtagelsen på arbejdsmarkedet. En færdig kandidat bør derfor have udviklet færdigheder i at indgå i sådanne projektorienterede forløb i praksis under hensyntagen til opgavens art, tilførte ressourcer og deadlines;
- > at der på uddannelserne sættes ind for at udvikle de studerendes evne til at give **feedback**. Evnen til at anvende

kollegers kritik og til selv at kritisere nærmeste samarbejdspartnere er en nødvendig del af et frugtbart arbejdsliv, hvor tidligere tiders autoritære kontrolmekanismer i stigende grad afløses af principper om selvforvaltning og selvstyrende teams. Hvis man skal være i stand til at tænke ud over sit eget snævre interessefelt og forstå sig selv som integreret i en større sammenhæng, må man have opøvet færdigheder, der gør det muligt målrettet og konstruktivt at kritisere eget og andre aktørers arbejde med henblik på at opnå det fælles resultat;

- > at der på uddannelserne fokuseres på de studerendes **fremstillingsevne**. Evnen til at udtrykke sig forståeligt er uundværlig i næsten alle erhvervsfunktioner. Blandt andet derfor bør de humanistiske uddannelser træne den studerende i at disponere et stof klart og overskueligt og skrive en tekst i et fejlfrit sprog. Samtidig bør der lægges vægt på at opøve færdigheder i mundtlig fremlæggelse, der trods alle teknologiske forandringer fortsat er den væsentligste måde at kommunikere på i de fleste arbejds-sammenhænge. Teknologisk bør kandidaten være fortrolig med IT for så vidt angår opgaveskrivning, netværks-samarbejde og informationssøgning;
- > at der på uddannelserne lægges vægt på at udvikle en **professionel etik**. De humanistiske uddannelser bør tilrettelægges, så studerende ikke bare oplever forpligtelser over for eksaminator og censor, men også over for medstuderende, undervisningsforløb og kollektive arbejdsformer. På linie med almindelig aftaleindgåelse og kontraktoverholdelse på arbejdsmarkedet bør de studerendes forhold til hinanden og til deres institution være præget af ansvarlighed og en klar forståelse af, at et studieforløb er et forpligtende samarbejde, der stiller krav om en høj arbejdsetik hos alle involverede. Er denne færdighed ikke tilstrækkeligt udviklet, vanskeliggør det i betydelig grad overgangen til arbejdsmarkedet.

2. Tilrettelæggelse af studier og studieforløb

>

De humanistiske studiers struktur og indre sammenhæng har langt større betydning, end man måske umiddelbart forestiller sig for karakteren og omfanget af de problemer, kandidaterne møder i overgangen mellem uddannelse og arbejdsmarked. Strukturelt betingede frafald og studietidsforlængelser har konsekvenser ud over de umiddelbart indlysende. Oplevelsen af, hvorledes et humanistisk ekspertmiljø udnytter sine ressourcer, er i sidste ende en del af den ballast, hvormed de færdige kandidater træder ind på arbejdsmarkedet.

Mange af de humanistiske uddannelsesinstitutioner har ganske vist gennem de senere år gjort en stor indsats for at omlægge uhensigtsmæssige organisationsstrukturer og uddannelses-gennemløb med rod blandt andet i forældede opfattelser af humanistisk uddannedes roller på arbejdsmarkedet og i samfundet som helhed. Der er imidlertid efter arbejdsgruppens opfattelse stadigvæk lang vej igen og dermed nok at tage fat på.

Uhensigtsmæssig studietilrettelæggelse

En humanistisk universitetsuddannelse består af flere fagelementer, uanset om den afsluttes efter bachelorniveau, føres videre til kandidatniveau eller eventuelt kombineres med ikke-humanistiske fagligheder. Derfor bliver der under alle omstændigheder indført nye fagelementer eller faglige områder i løbet af den samlede uddannelse. Et helt centralt problem i organiseringen af de humanistiske uddannelser er da, at man – dels pr. tradition, dels af økonomiske grunde – meget ofte udbyder uddannelseselementer, der niveaumæssigt ikke svarer præcist til uddannelsesniveauet hos de studerende, som frekventerer dem. Der kan være tale om samlæsning mellem eksempelvis tredjeårsstuderende fra et andet fag med fagets egne nyindskrevne studerende; der kan være tale om, at man på en kandidatuddannelse tilbyder uddannelseselementer, der i virkeligheden er tilrettelagt som førsteårsundervisning for en helt anden målgruppe. I alle tilfælde går det ud over studie-effektiviteten og medfører dermed dårligere resultater og som tendens øget frafald, når der ikke opleves gennemtænkt

progression og dermed passende udfordring i alle uddannelsens elementer.

Udvikling er også afvikling

Gennem de seneste tyve år er der etableret en række nye fag eller kombinationer af eksisterende fag både på bachelor-, tilvalgs-/suppleringsuddannelses- og kandidatniveau inden for det humanistiske fagområde. Mange af disse uddannelser har haft succes i den forstand, at de har været relevante svar på forskydninger og ændrede behov i samfundet. Dette har blandt andet kunnet aflæses på efterspørgslen efter fagenes kandidater. En sådan udvikling er naturlig og forventelig; fagviften inden for det samlede humanistiske område bør være under stadig forandring.

Det underlige er, at opkomsten af en lang række nye fag stort set ikke har ført til fusion eller nedlæggelse af eksisterende fag eller uddannelser. Resultatet er et i nogle tilfælde uoverskueligt stort (og bestandigt voksende) udbud af forskellige fag, hvad der kan vanskeliggøre sammensætningen af det individuelle studieforløb. Det sidste ikke mindst fordi der tillige er en tendens til, at alle fag udbydes på både bachelor-, tilvalgs-/supplerings- og kandidatniveau. Et yderligere resultat af denne udvikling er, at der findes mange overordentlig små fag, hvor både antallet af fastansatte lærere og studenter er i underkanten af det forsvarlige, hvis der skal findes et levende og dynamisk studiemiljø.

Tekniske hindringer for fleksibilitet

Eksistensen af de mange fag og konkurrencen om studerende antager ofte uhensigtsmæssige former. Da fagenes bevillinger inklusiv antallet af faste stillinger i de fleste tilfælde – også i den institutionsinterne ressourcefordeling – er direkte sammenkædet med produktionen og dermed studenterbestanden, har de enkelte fag økonomisk interesse i at gøre det besværligt for fagets studerende at søge ud på andre fag. Det gælder både andre studiefag ved samme institution og eksempelvis fagudbud eller uddannelser ved andre institutioner. En snæver tolkning af

denne økonomiske interesse kan medføre, at de humanistiske studerende i for ringe grad ansøres til – eller måske ligefrem teknisk forhindres i – at søge ud til andre institutioner, hvor de eksempelvis ville kunne kombinere deres humanistiske kompetencer med andre erhvervsrelevante uddannelses-elementer. Den uheldige konsekvens bliver, at udviklingen af nye uddannelseselementer af den art sættes i stå. Dermed sluttes en ond cirkel, hvis de kombinationstilbud, der er behov for, ikke bliver udviklet eller må lukke ned, fordi studenterne holdes borte.

Fagenes primære interesse bliver alt for ofte at holde egne studerende hjemme for ikke at miste indtjening. Foruden en teknisk besværliggørelse af overgange og fagtilvalg foregår fastholdelsen tillige gennem nyindførelse af formodet attraktive fagelementer inden for faget selv. Det kan naturligvis i sig selv være en god idé, men i den udstrækning man således genopfinder faglige elementer eller kompetencer, der allerede findes udviklet som tilbud andetsteds på samme institution eller på andre institutioner inden for lokalområdet, er der tale om en dybt uhensigtsmæssig brug af ressourcer.

Ofte spekuleres der yderligere i at omgå bestemmelserne om flerfaglighed i uddannelserne – og dermed undgå at de studerende går andre steder hen – ved at tilbyde såkaldte grenspecialiseringer inden for grundfaget, som i realiteten blot er mere af det samme. Det fører til, at man mange steder længe har uddannet kandidater med i realiteten 5 års uddannelse i ét fag – hvad der gør kompetenceprofilen alt for smal.

Tendensen til besværliggørelse af fleksible overgange og i det hele taget til fastholdelse af måske ikke længere så relevante fag eller fagelementer bestyrkes af, at man i organisationsstrukturen de fleste steder stadig grundlæggende har sammenfald mellem primært ansættelsessted, studiefag og studienævnsmæssigt kompetenceområde. Det betyder, at medarbejdere, der i en årrække har stået for undervisning i bestemte discipliner eller

>

fagområder, også ansættelsesmæssigt føler sig afhængige af at kunne opretholde netop denne undervisning.

Arbejdsgruppen anbefaler,

- > at universiteterne tilrettelægger alle undervisningsudbud under streng hensyntagen til **faglig progression**, dvs. med henblik på det studietrin, de henvender sig til. Det skal sikres, at studerende, når de møder nye uddannelseselementer, i alle tilfælde kan anvende de kompetencer, de forud har tilegnet sig, således at de på hvert enkelt trin videreudvikler også deres almene kompetenceprofiler. Kandidatuddannelsesstilbud – humanistiske som ikke-humanistiske – for humanistiske bachelorer bør være målrettet præcist til dem med henblik på at kunne videreudvikle deres kompetencer. Noget tilsvarende gælder tilvalgs-/suppleringsuddannelser inden for en humanistisk bachelor- eller kandidatuddannelse;
- > at universiteterne er særlig opmærksomme på det **tredje studieår som krumtap** i forbindelse med studieprogressionsproblematikken og fleksibilitetsforbedringerne. Det tredje år er ofte blevet behandlet som et stedbarn på uddannelserne. I stedet bør det sættes i centrum for det fremtidige kvalitetsudviklingsarbejde. Det tredje studieår bør på en og samme gang kunne (1) virke som en afrunding af den samlede bacheloruddannelse med henblik på en direkte overgang til erhverv og (2) virke motiverende for og forberedende til videregående studier på kandidatniveau inden for andre fag eller faglige elementer end grundfagets – både humanistiske og ikke-humanistiske. Derudover må tredje år naturligvis fortsat kunne fungere som fundament for videregående studier i det oprindelige grundfag. Hvad enten hele eller kun dele af de supplerende fagelementer i den samlede bacheloruddannelse lægges på tredje år, er det her både den faglige og den personlige motivation for det videre studie- og erhvervsvalg skal skabes;

>

- > **at den samlede vifte af humanistiske fag gennemgås nøje** – både lokalt og nationalt. Det bør overvejes, om alle fag skal udbydes alle steder og på alle niveauer (både bachelor-, tilvalgs-/supplerings- og kandidatniveau). De steder, hvor en række ens eller beslægtede fag inden for et lokalområde hver for sig er blevet så små, at de lider under udtynding af studentermiljøet og lærerressourcerne, bør det overvejes at etablere forpligtende regionale samarbejder på tværs af institutionerne, eksempelvis således at de enkelte miljøer kan specialisere sig i enkelte uddannelsesdele. Udbuddet af fag og faglige elementer bør også vurderes kritisk i relation til den enkelte studerendes muligheder for at overskue udbuddet og foretage kvalitative valg. Der bør etableres fornuftige arbejdsdelinger ikke bare på landsplan, men også på institutionsplan, så man undgår unødvendige fordoblinger af ressourcer. Samtidig bør der udvikles lettilgængelige tilbud om også tværfakultære og tværinstitutionelle fagkombinationer, der kan lette overgangen til arbejdsmarkedet;

- > **at økonomiske og strukturelle forhold**, der besværliggør udviklingen af en tidssvarende fagstruktur med passende fleksible overgangs- og kombinationsmuligheder, ændres. Først og fremmest bør man ubetinget undgå at bruge taxameterindtjening som eneste parameter for *interne* ressourcefordelinger på institutionerne helt ned på enkeltfagsniveau. Her virker de økonomiske incitamenter i retning af at fastlåse de studerende og forhindre fleksibilitet. Tilsvarende bør man i institutionsstrukturen overveje mere tværgående organiseringer, eksempelvis med studieledelser omfattende flere faglige områder, således at udviklinger af kombinationer og fleksible overgangsordninger ikke forstyrres af organisatoriske forhold. Faste medarbejders ansættelsestilknytning bør endelig i videst muligt omfang løftes ud af alt for snævre studiefaglige sammenhænge.

>

3. Fra uddannelse til arbejdsmarked

Humanistiske kandidater, der ønsker ansættelse uden for uddannelses- og forskningssektoren, ved godt, at de forbedrer deres chancer på arbejdsmarkedet, hvis de kvalificerer sig med ekstra kurser. Nogle har således suppleret deres kandidat-eksamen med en eksamen eller et antal kurser inden for eksempel afsætning, virksomhedsøkonomi eller organisation og ledelse (MBA, HD med mere). På det individuelle plan er der altså allerede eksempler på, at de humanistiske kandidater går ud og tilegner sig supplerende kompetencer. Arbejdsgruppen anbefaler, at dette systematiseres, så flere får nemmere adgang til at skabe en for dem relevant kompetencekombination.

Barrierer for ansættelse

På trods af behovet for nye kompetencer i den private sektor møder man sjældent eksplicite ønsker om at ansætte flere kandidater med humanistisk baggrund. Virksomheder og organisationer ansætter nye medarbejdere for at få løst en konkret opgave eller problemstilling og går efter at få den bedste til jobbet. Og her arbejder traditionen stadigvæk imod de humanistiske kandidater. Hvor det i årtier har været accepteret, at kandidater med for eksempel en ingeniørexamen kunne udvikle sig inden for virksomheden til at påtage sig jobs, hvor udviklingen af andre kompetencer var nødvendig (for eksempel inden for ledelse og personaleudvikling), hører det stadig til kuriositeterne at besætte en direktørpost i en medicinal-virksomhed med en cand.mag. i religion og kunsthistorie. Ofte har tilfældigheder eller personlige forbindelser været afgørende for, om det er lykkedes for den humanistiske kandidat at komme i spil og bevise sin kunnen i den enkelte virksomhed.

Der er en lang tradition for, at der til kandidatuddannelser som medicin, jura og teologi hører en obligatorisk, praktisk orienteret professionsuddannelse eller et professions-uddannelsesmodul, før kandidaterne helt slippes løs på arbejdsmarkedet. Det gælder eksempelvis turnus-kandidatstillinger for medicinerne, advokatfuldmægtigstillinger for juristerne og pastoralseminariet for teologerne. Humanistiske kandidater, der ansættes i ungdomsuddannelserne, gennemgår

på samme vis et pædagogikum. Men kandidater, der søger ansættelse på det private arbejdsmarked, forventes at udfylde deres plads fra den første dag. Det er ikke overraskende, at det har været vanskeligt for mange.

Trods stigningen i antallet af jobs i den private sektor er der også stadig en markant ledighed blandt humanistiske kandidater, ikke mindst blandt nyuddannede, jf. bilag 2. Det har gennem snart mange år ført til en række initiativer, der har til formål at få erhvervsliv og private organisationer til at ansætte arbejdsløse akademikere på prøve – ofte med offentlige løntilskud i prøveperioden.

Ideen med disse forskellige Isbryder- og Springbrætordninger, akademikerkampagner med mere er, at den ledige får en erhvervs erfaring, der kommer vedkommende til gode, når han eller hun efterfølgende skal søge almindelig ansættelse i en virksomhed eller organisation. Endvidere har det været grundtanken, at det generelt vil føre til flere utraditionelle jobs for akademikere, hvis arbejdsmarkedet først har erfaret, hvad kandidaterne faktisk kan.

Det er vigtigt at bemærke, at disse initiativer inkluderer alle arbejdsløse akademikere, altså ikke kun de humanistiske – og at de kompetencer, der fremhæves som vigtige for erhvervslivet, ofte har været de mere generelle akademiske kompetencer såsom evnen til at arbejde selvstændigt og kritisk, overskue store mængder stof og så videre.

Fra tilskud til indskud

Arbejdsgruppen anbefaler, at der i langt højere grad fokuseres på at beskrive, hvad humanistiske kompetencer er, og hvordan de med fordel kan anvendes på arbejdsmarkedet.

Det vil medføre en omlægning af de nuværende initiativer, således at kortvarige, skiftende støtteordninger afløses af en permanent trainee-ordning, hvor humanistiske kandidater introduceres/uddannes til det private arbejdsmarked efter

principper svarende til dem, der i dag gælder for andre akademiske kandidater. Der er altså tale om en kvalificerende uddannelse, der skal foregå i en virksomhed eller organisation kombineret med erhvervsintroducerende kurser, eksempelvis museumsdrift, music management, organisation og projektledelse. Sådanne trainee-forløb eksisterer allerede i nogle store virksomheder og organisationer, men ikke i alle, og sjældent i mindre og mellemstore virksomheder.

En sådan trainee-ordning vil kræve, at der etableres et langt tættere og mere langsigtet, forpligtende samarbejde mellem uddannelsesinstitutionerne og repræsentanter fra erhvervslivet, og at der opstilles klare kompetencemål for forløbet. Forløbet skal som minimum afsluttes med en udtalelse, som kandidaten kan anvende i sin jobsøgning på et senere tidspunkt.

Sådanne ordninger vil naturligt kunne placeres i et samarbejde mellem Videnskabsministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet (og ikke Beskæftigelsesministeriet), da de netop skal have et kvalificerende formål og skifte karakter fra at være sociale støtteforanstaltninger til at være et lige så naturligt trin på kandidatens karrierevej som de ovenfor nævnte professionsorienterede uddannelser, der ligger efter kandidatgraden.

Parallelt med dette kan man forestille sig, at der stadig udvikles og tilbydes tillægsuddannelser som for eksempel den journalistiske efteruddannelse for universitetskandidater og andre kortvarige uddannelser inden for de erhvervsområder, hvor humanistiske kandidater finder ansættelse.

Endelig bør de eksisterende iværksætterordninger revurderes, så de bliver forbundet med en slags iværksætteruddannelse, der sikrer, at kandidaten har den mest nødvendige forretningsmæssige viden til at kunne starte egen virksomhed. Der bør i den forbindelse afsættes ressourcer til at beskrive eksempler på humanistiske kandidater, der har haft succes som iværksættere.

>

Arbejdsgruppen anbefaler,

- > at regeringen tager initiativ til at oprette en **trainee-ordning for humanistiske kandidater** i samarbejde med uddannelsesinstitutioner og arbejdsmarkedets parter (AC, DI, DH&S, med flere). Finansieringen af initiativet kan delvist komme fra de tidligere støtteordninger og fra arbejdsløshedsunderstøttelsen;
- > at private og offentlige virksomheder og organisationer under denne ordning etablerer et antal **uddannelsesstillinger**, der kan søges af færdige kandidater, primært umiddelbart efter afsluttende eksamen;
- > at der – gerne med inddragelse af relevante virksomheder – etableres **kortvarige tillægsuddannelser** inden for eksempelvis reklamebranchen, forlagsbranchen eller andre erhvervsområder, hvor humanistiske kandidater finder ansættelse.

4. Bilag

>

Bilag 1. Humanistiske kandidater beskæftiget i det private erhvervsliv

En analyse foretaget af Arbejdsmarkedsstyrelsen med bidrag fra PLS Rambøll og Videnskabsministeriet i 2003 viste, at de humanistiske kandidaters beskæftigelse i det private erhvervsliv steg med tæt på 100 procent i perioden 1992 til 2001. Den offentlige beskæftigelse steg også i samme periode, men kun med omkring 20 procent. I alt var stigningen på 44 procent. De erhvervsproglige tegnede sig for en betydelig del af stigningen, men gruppen Øvrige humaniora steg også meget markant, i absolutte tal fra cirka 1.500 til over 3.000. Den samlede stigning var i absolutte tal på over 5.000.

Kilde: Hovedrapport udarbejdet for Arbejdsmarkedsstyrelsen af PLS Rambøll i samarbejde med forskerpanel, AC og Videnskabsministeriet, oktober 2003.

Ifølge nye tal er 43 procent af de humanistiske kandidater uddannet i perioden 1. oktober 1997 til 30. september 2002 nu ansat i det private mod 57 procent i det offentlige. Specielt har kandidater inden for områderne kommunikation/medier, engelsk og erhvervsprog oplevet en bevægelse mod det private jobmarked. Se tabel 1.

Tabel 1.

Ansættelsessektor pr. 1. november 2002 for to populationer af humanistiske kandidater; den første uddannet i perioden 1. oktober 1992 – 30. september 1997, den anden uddannet i perioden 1. oktober 1997 – 30. september 2002, fordelt på uddannelsesretning, procent og forskel mellem de to populationer, målt i procentpoint.

	Privat	Privat	Forskel
	92-97	97-02	Pct. point
1. Engelsk	26%	39%	+13%
2. Germansk og romansk	25%	33%	+8%
3. Asiatisk, slavisk, m.m.	44%	41%	-3%
4. Kommunikation og medier	44%	58%	+14%
5. Historie, arkæologi, klassisk sprog	28%	26%	-2%
6. Dansk og sprogvidenskab	31%	37%	+6%
7. Æstetiske fag	33%	34%	+1%
8. Erhvervsprog	78%	85%	+7%
9. Filosofi, pædagogik, bibliotek	22%	27%	+5%
10. Teologi og religion	13%	18%	+5%
11. Øvrig hum.	60%	62%	+2%
I alt	39%	43%	+4%

Kilde: Tal fra Videnskabsministeriet udarbejdet på baggrund af data fra Danmarks Statistik fra 2004.

I kategorien ”øvrig hum.” indgår humanistiske kombinationsuddannelser fra primært Roskilde Universitetscenter og Aalborg Universitet.

”Æstetiske fag” inkluderer kunsthistorie, litteratur-, musik-, film- og teatervidenskab samt kulturformidling.

”Asiatisk, slavisk m.m.” omfatter endvidere orientalsk, balkanistik, Østeuropa og øvrige sprog.

Bilag 2. Humanistiske kandidaters dimittendledighed

De humanistiske kandidaters ledighed aftrappes efter det første vanskelige år. Tabel 1 viser, hvordan ledigheden blandt nyuddannede fra henholdsvis 1999 og 2001 gradvist reduceres. Efter 1 år var ledigheden blandt nyuddannede fra 2001 nedbragt fra 54,9 til 41,6 procent, efter 2 år til 20,1 procent og efter 3 år til 14,3 procent. For alle akademikere (tabel 2) var ledigheden efter 1 år reduceret fra 34,1 til 19,9 procent, efter 2 år til 10,1 procent og efter 3 år til 8,8 procent. For 1999-årgangen var ledigheden blandt humanister efter 2 år nede på 11,9 procent eller godt det halve af niveauet efter 2 år for 2001 årgangen.

Tabel 1.

Ledighedsprocent for sommerdimittender 1999 og 2001 frem til efteråret 2004.

Magistre i humanistiske fag

Antal år efter dimission	0	½	1	1½	2	2½	3	3½	4	4½	5	5½
1999 årgangen	53,6	52,0	32,1	22,5	11,9	8,2	9,2	9,2	7,8	12,8	13,8	6,4
2001 årgangen	54,9	50,3	41,6	20,5	20,1	19,6	14,3	10,6				

Kilde: AC ledighedsstatistik frem til november 2004.

Tabel 2.

Ledighedsprocent for sommerdimittender 1999 og 2001 frem til efteråret 2004.

Akademikere i alt

Antal år efter dimission	0	½	1	1½	2	2½	3	3½	4	4½	5	5½
1999 årgangen	36,3	27,2	15,5	8,9	5,7	5,0	5,1	5,1	6,1	6,3	5,0	4,2
2001 årgangen	34,1	27,8	19,9	11,6	10,1	10,1	8,8	6,9				

Kilde: AC ledighedsstatistik frem til november 2004.

Bilag 3. Behovet for humanistiske kandidater i ungdomsuddannelserne

I perioden 2005 til 2010 vil antallet af gymnasielærere, der går på pension, stige markant. For 25 år siden blev mere end $\frac{3}{4}$ af de nyuddannede humanistiske kandidater med de store humanistiske gymnasiefag (dansk, engelsk, historie, fransk og tysk) ansat i gymnasieskolen. I en periode har det været under 20 procent, men i perioden 2005-2010 vil det igen være mindst $\frac{1}{3}$, der kan finde job i gymnasiesektoren.

Udover det stigende behov, som følger af det store antal, der skal pensioneres, vil der også komme merbehov som følge af større ungdomsårgange. Det skønnes, at antallet af gymnasieelever vil stige med 10 procent i de næste 10 år.

De unges valg af fag efter gymnasireformens indførelse i foråret 2005 vil dog være afgørende for efterspørgslen på kandidater i de enkelte fag.

Tabel 1.

Antal lærere i det almene gymnasium der går på pension i perioden 2005 til 2010.

Gymnasiefag	Skønnet antal gymnasielærere der går på pension i perioden
Dansk	356
Engelsk	282
Historie	220
Fransk	205
Tysk	150
Dramatik	14
Filosofi	27
Græsk	21
Religion	120
Musik	64
Spansk	43

>

Tabel 2.

Antal lærere ved de erhvervsgymnasiale uddannelser der går på pension i perioden 2005 til 2010 (hhx og htx).

Hhx- og htxfag	Skønnet antal lærere ved hhx og htx der går på pension i perioden
Dansk	62
Engelsk	34
Historie	26
Fransk	21
Tysk	27
Filosofi	1
Spansk	3

Kilde: "De humanistiske og naturvidenskabelige kandidater og deres arbejdsmarked", Undervisningsministeriet 1999.

Bilag 4. Tilgang af studerende til de humanistiske uddannelser

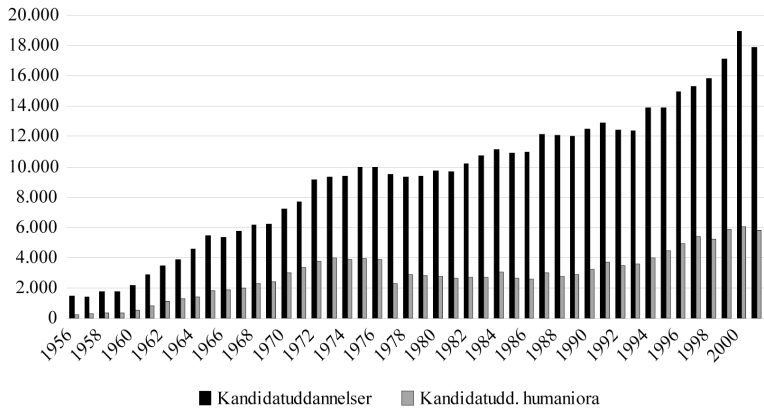
De humanistiske uddannelser omfatter (jf. kommissoriet for arbejdsgruppen, bilag 7) alle uddannelser placeret under de humanistiske fakulteter på Københavns Universitet, Aarhus Universitet, Syddansk Universitet og Aalborg Universitet samt de humanistiske uddannelser på Roskilde Universitetscenter og de erhvervsproglige uddannelser på Handelshøjskolerne i Århus og København.

Der er i alt cirka 115 humanistiske bacheloruddannelser fordelt på Københavns Universitet (44), Aarhus Universitet (33), Syddansk Universitet med afdelinger (39, heraf cirka 21 erhvervsproglige), Aalborg Universitet (10), Roskilde Universitetscenter (2 basisuddannelser), Handelshøjskolen i København (14) og Handelshøjskolen i Aarhus (15).

Humanistiske uddannelser er populære blandt de studerende. Tilgangen er steget markant igennem de sidste 50 år. I 1956 påbegyndte færre end 500 studerende en humanistisk uddannelse. Antallet steg til lidt over 2.000 i 1970 og til knap 4.000 i sidste halvdel af 1970erne. Tilgangen faldt i 1980erne, men er steget igennem 1990erne og ramte i år 2000 cirka 6.000 studerende om året. Mellem 1997 og 2002 faldt den relative andel af humanister. I de sidste tre til fire år har en tredjedel af alle optagne studerende valgt at læse et humanistisk fag. Optagelsestallene fra 2004 viste for første gang i en lang periode en faldende søgning til de humanistiske uddannelser. I forhold til søgningen i 2003 er faldet på 5,76 procent for de humanistiske uddannelser og 4,24 procent specifikt for erhvervsprog.

Figur 1.

Tilgang til de humanistiske universitetsuddannelser som andel af den samlede tilgang til universitetsuddannelserne over de seneste cirka 50 år.

Kilde: Danmarks Statistiks integrerede elevregister for perioden 1980-2000. For perioden før 1980 Økonomisk-statistisk kontor i Undervisningsministeriet.

Bilag 5. Humanistiske bachelorer og kandidaters arbejdsmarkedsmønstre

Tabel 1.

Ansættelse i branche pr. 1. november 2002 for humanistiske kandidater uddannet i perioden 1. oktober 1992 – 30. september 2002, fordelt på uddannelsesretning, procent.

	Forsk. og udvikling	Handel og transport	Forlystelser, kultur og sport	Off. Adm.	Primær industri og fremstilling	Rådgivning og adm.	Undervisning	Øvrig off.	I alt
Engelsk	0%	6%	4%	6%	6%	10%	62%	6%	100%
Germansk, romansk	0%	6%	3%	7%	5%	10%	65%	4%	100%
Asiatisk, slavisk m.m.	2%	9%	4%	16%	8%	15%	39%	6%	100%
Kommunikation og medier	2%	7%	6%	16%	7%	28%	26%	8%	100%
Historie m.m.	1%	4%	17%	12%	5%	11%	43%	7%	100%
Dansk og sprogvidenskab	1%	4%	4%	8%	8%	11%	55%	9%	100%
Æstetiske fag	0%	5%	18%	8%	6%	10%	43%	10%	100%
Erhvervsprog	2%	19%	1%	4%	19%	41%	11%	3%	100%
Filosofi og pædagogik m.m.	3%	3%	3%	11%	4%	8%	60%	8%	100%
Teologi og religion	1%	2%	1%	4%	2%	5%	26%	59%	100%
Øvrig hum	3%	11%	6%	13%	13%	19%	21%	14%	100%
I alt	1%	7%	6%	8%	8%	16%	41%	13%	100%

Kilde: Tal fra Videnskabsministeriet udarbejdet på baggrund af data fra Danmarks Statistik fra 2004.

Tabel 2.

Virksomhedsstørrelse pr. 1. november 2002 for beskæftigede humanistiske kandidater uddannet i perioden 1. oktober 1992 – 30. september 2002, fordelt på uddannelsesretning, procent.

	0-9 årsværk	10-49 årsværk	50-99 årsværk	100 (+) årsværk	I alt
Engelsk	11%	15%	7%	67%	100%
Germansk, romansk	11%	12%	10%	67%	100%
Asiatisk, slavisk m.m.	11%	15%	12%	62%	100%
Kommunikation og medier	9%	18%	10%	63%	100%
Historie m.m.	11%	15%	7%	67%	100%
Dansk og sprogvidenskab	12%	16%	10%	62%	100%
Æstetiske fag	20%	18%	8%	54%	100%
Erhvervsprog	14%	18%	9%	59%	100%
Filosofi og pædagogik m.m.	11%	11%	13%	65%	100%
Teologi og religion	13%	11%	4%	72%	100%
Øvrig hum.	15%	19%	10%	56%	100%
I alt	12%	16%	9%	63%	100%

Kilde: Tal fra Videnskabsministeriet udarbejdet på baggrund af data fra Danmarks Statistik fra 2004.

Bilag 6. De humanistiske kandidaters ledighed

Tabel 1.

Ledighed pr. 1. november 2002 for to populationer af humanistiske kandidater fordelt på uddannelsesretning, antal og ledighedsprocent. Den første population er uddannet i perioden 1. oktober 1992 – 30. september 1997, den anden i perioden 1. oktober 1997 – 30. september 2002.

	1992-1997			1997-2002			1992-2002
	Ledig	Beskæftiget	Ledigheds%	Ledig	Beskæftiget	Ledigheds%	Ledigheds%
Engelsk	20	375	5%	96	616	13%	10%
Germansk og romansk	17	357	5%	66	652	9%	8%
Asiatisk, slavisk m.m.	6	109	5%	16	125	11%	9%
Kommunikation og medier	10	165	6%	46	314	13%	10%
Historie m.m.	24	412	6%	150	750	17%	13%
Dansk og sprogvidenskab	39	654	6%	124	1.097	10%	9%
Æstetiske fag	33	534	6%	159	906	15%	12%
Erhvervsprog	34	886	4%	111	1.062	9%	7%
Filosofi og pædagogik m.m.	10	214	4%	87	527	14%	12%
Teologi og religion	18	534	3%	77	477	14%	9%
Øvrig hum.	16	203	7%	68	494	12%	11%
I alt	227	4.443	5%	1.000	7.020	12%	10%

Kilde: Tal fra Videnskabsministeriet udarbejdet på baggrund af data fra Danmarks Statistik fra 2004.

Til sammenligning lå ledigheden pr. 1. november 2002 for hele akademikerarbejdsstyrken på 6,5 procent.

Bilag 7. Kommissorium for arbejdsgruppen om de humanistiske universitetsuddannelser og fremtidens arbejdsmarked

26. maj 2004

Baggrund

De humanistiske universitetsuddannelser har i de seneste årtier været præget af en markant vækst i antallet af optagne studerende og færdige kandidater. Årligt optages mere end 6.000 studerende og mere end 2.000 kandidater forlader de danske universiteter. Inden for flere store humanistiske fag er det årlige antal nyuddannede kandidater blevet firedoblet i løbet af '90erne. Samtidig er beskæftigelsen af humanistiske kandidater steget markant i samme periode.

De humanistiske uddannelser omfatter i denne sammenhæng alle uddannelser placeret under de humanistiske fakulteter på Københavns Universitet, Aarhus Universitet, Syddansk Universitet og Aalborg Universitet samt de humanistiske uddannelser på Roskilde Universitetscenter og uddannelserne under de erhvervsproglige fakulteter på Handelshøjskolerne i Århus og København.

De humanistiske uddannelser udgør sammen med gruppen af samfundsvidenskabelige uddannelser et af de største fagområder blandt de forskningsbaserede uddannelser. Samtidig er der sket en markant stigning i erhvervslivets ansættelse af humanistiske kandidater. I de seneste år har godt halvdelen af nyuddannede humanister fundet privat beskæftigelse. Der er yderligere hos aftagerne opstået et behov for nye kombinationer af kompetencer på tværs af faggrænser.

Spørgsmålet er, om de humanistiske uddannelser i tilstrækkelig grad er blevet tilpasset ekspansionen, ændringerne i beskæftigelsesmønstret for humanister og behovet for nye kombinationer af kompetencer? Og om mulighederne for

samspil og synergi på det humanistiske område og mellem dette og andre fagområder er udnyttet tilstrækkeligt?

De humanistiske uddannelser har et meget stort frafald – på mange uddannelser falder helt op til to tredjedele fra. Humanistiske kandidater bruger i gennemsnit næsten 7 år på deres studier, og kandidatalderen er gennemsnitligt omkring 31 år. Ledigheden blandt nyuddannede er i øjeblikket markant, og humanistiske kandidater har i de seneste år konstant oplevet en højere arbejdsløshed end andre akademikergrupper. Selv i perioder med meget lav ledighed for højtuddannede har humanisterne ikke fået bugt med restledigheden.

OECD har netop gennemført et review af det danske universitetssystem. OECD anbefaler, at bachelor- og kandidatuddannelserne i langt højere grad retter sig mod beskæftigelse og fokuserer på de kompetencer, som aftagerne har brug for. Sammenhængen mellem uddannelse og beskæftigelse er central i den nye universitetslov vedtaget af Folketinget i maj 2003. Loven lægger nye rammer for universitetsuddannelse i Danmark. I forlængelse heraf skal universiteterne i gang med at udfylde rammerne og nytænke indhold og struktur i de humanistiske uddannelser. Universiteterne har allerede iværksat en lang række udviklingsarbejder og reformer på de humanistiske fakulteter.

Der er imidlertid behov for en overordnet belysning og vurdering af den samlede gruppe af humanistiske uddannelser i Danmark, herunder en vurdering af deres internationale konkurrenceevne og profil.

Formål

Det er arbejdsgruppens opgave at give anbefalinger og inspiration til den samlede, fremtidige indretning af de humanistiske universitetsuddannelser i lyset af udviklingen på de relevante arbejdsmarkeder. Det gælder såvel uddannelsernes indhold som deres struktur og relation til andre fagområder.

Arbejdsgruppen skal give anbefalinger om og inspiration til den overordnede indretning af den samlede gruppe af humanistiske universitetsuddannelser og i det omfang det er nødvendigt vedrørende konkrete, enkeltstående uddannelser. Arbejdsgruppen kan rette sine anbefalinger til såvel universiteterne og aftagerne af humanistiske bachelorer og kandidater som til Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Arbejdsgruppen anmodes primært om at belyse, vurdere og anbefale ændringer vedrørende:

- > Hvorledes kan det samlede danske udbud af humanistiske uddannelser karakteriseres i forhold til udbuddet i lande, som vi normalt sammenligner os med?
- > Giver en sammenligning med udenlandske humanistiske uddannelsesmiljøer anledning til at anbefale ændringer i det danske udbud af humanistiske uddannelser?
- > Hvordan matcher profilen af de enkelte humanistiske uddannelser de udenlandske humanistiske uddannelser?
- > Er der behov for at nytænke profilen i de humanistiske uddannelser?
- > Kan der skabes bedre sammenhæng mellem uddannelsernes kompetenceprofiler og deres relevans for beskæftigelse i såvel den offentlige sektor som erhvervsliv og organisationer?
- > Er der kompetenceområder, som er særligt centrale for de humanistiske uddannelser, og som ikke tilgodeses aktuelt?
- > Hvordan kan der skabes større fleksibilitet mellem bachelor- og kandidatuddannelser med mulighed for valg mellem flere relevante kandidatuddannelser i området og uden tab af faglig progression?
- > Er der særlige kompetencer, som bør udvikles i bacheloruddannelsen som forudsætning for, at de studerende får flere valgmulighed mellem forskellige relevante kandidatuddannelser?
- > Hvordan kan der skabes fri bevægelighed for studerende inden for et givet fagområde mellem universiteter?

>

- > Kan der skabes bedre muligheder for fx at optage universitetsbachelor fra andre fagområder på de humanistiske kandidatuddannelser, og for at universitetsbachelor inden for humaniora kan optages på andre områder?
- > Kan humaniora udbyde moduler, som kan bruges på tværs af humaniora og på andre områder, fx samfundsvidenskab, sundhedsvidenskab, naturvidenskab og teknik?
- > Hvordan kan der ske en bedre udnyttelse af det eksisterende antal studiepladser og fordelingen af studiepladser mellem uddannelsesstyperne på området?
- > Kan der gives særlige anbefalinger vedrørende den fremtidige studie- og beskæftigelsesvejledning?
- > Kan humaniora udbygge udbuddet af korte videre- og efteruddannelseskurser?

Som led i arbejdet skal arbejdsgruppen beskrive de humanistiske uddannelser ved blandt andet studenterantal, antal uddannelser og deres profil, faglige miljøer og deres størrelse samt ledighed.

Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen sammensættes af 7 fagkyndige medlemmer, inkl. formand, som udpeges af Videnskabsministeriet i deres personlige egenskab. Medlemmerne findes hos relevante uddannelsesudbydere og institutioner.

Tidsplan og organisering

Arbejdsgruppens endelige afrapportering gives senest den 1. februar 2005 til Videnskabsministeriets Center for Uddannelse og Forskningsinstitutioner (CUF). Arbejdsgruppen vil blive sekretariatsbetjent af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Det vil stå arbejdsgruppen frit for at inddrage ressourcepersoner efter eget ønske.

Humanistiske kandidater og arbejdsmarkedet

Rapport fra en uafhængig arbejdsgruppe om de humanistiske universitetsuddannelser og fremtidens arbejdsmarked

Morgendagens informations- og servicesamfund har i høj grad brug for humanistiske kandidater og kompetencer. Det gælder blot om at få dem „bragt i spil“. Derfor opfordrer arbejdsgruppen til en genovervejelse af de humanistiske uddannelsers opbygning, identitet og kompetenceprofiler.

Med fokus rettet mod de humanistiske kandidaters overgang til arbejdsmarkedet giver arbejdsgruppen en række anbefalinger. Blandt andet at uddannelserne i højere grad sigter mod at gøre de studerende fortrolige med de arbejdsformer og arbejdsredskaber, der karakteriserer det moderne arbejdsmarked.

